

Jager, Okke, in: C. Houtman e.a. (red.), Biografisch Lexicon voor de geschiedenis van het Nederlandse Protestantisme, Deel 5, Kok Kampen, 281 – 2

JAGER, OKKE, * Delft 23 apr. 1928, H Kampen 26 jan. 1992. Zn. van Johannes Coenraad Jager, technisch hoofdambtenaar gemeente Delft, en Anna Wouterina van Wingerden. Stud. theol. V.U. Amsterdam 1946; dr. theol. 1962 (promotor: G.C. Berkouwer). Geref. pred. te Vrouwenpolder 1952, Almelo 1956, Haarlem-Noord 1960, Hilversum 1965. Tevens werkzaam bij de N.C.R.V. 1960; vanaf 1965 als Hoofd Godsdienstige Programma's. Universitair hoofddocent Theologische Universiteit Kampen (evangelistiek, ethiek) 1973-1988 (emer.). Hij was gehuwd met Antje Lagerwerf, Delft 18 juni 1932. Datum huwelijk: 1 okt. 1952 Delft.

In de eerste fase van zijn loopbaan manifesteerde J. zich vooral als predikant en pastor, die als begaafd spreker en schrijver landelijke faam verwierf. Als 'dagsluiters' en predikant bij de N.C.R.V. werd hij als een van de eerste theologen een t.v.-persoonlijkheid, die tot ver buiten de kerk bekendheid genoot. Na zijn benoeming te Kampen legde hij zich meer toe op het schrijven van theol. werk. Maar ook toen bleef hij een onafgebroken stroom van overdenkingen, dagboeken, brochures, artikelen, columns en gedichten publiceren.

J. verenigde in zich een grote taalvaardigheid, een radicale en kritische geest, een indrukwekkende belesenheid en eruditie en een onstuitbare werkdrang. Die combinatie maakte van J. een markant theoloog. Als predikant en kanselredenaar trok hij volle kerken. Niet dat hij zich daarmee overal overal even geliefd maakte; zijn prikkelende stijl van spreken en radicale politieke, theologische stellingnames stuitten ook op verzet. Aan het prille begin van zijn loopbaan, in 1952, keurde de classis Middelburg zijn preek voor het kerkelijk examen af en ook later weigerden ouderlingen hem soms de hand bij het verlaten van de kansel. Tijdens zijn predikantschap in Almelo (1956 - 1960) zette J. zich in voor een herstel van de relatie tussen vrijgemaakte en synodaal gereformeerden. 'Zachtmoedig als een lam - moedig als een leeuw' - zo omschreef zijn vrijgemaakte collega en vriend ds. W.G. Raven hem bij zijn afscheid. Als voorganger ontwikkelde hij een stijl van verkondiging, waarbij hij aan alle aspecten van de communicatie ("niet alleen de praat, maar ook het gewaad en het gelaat") zorgvuldig aandacht besteedde. Hij wekte de schijn dat hij op de kansel improviseerde en ter plekke zijn beeldende invallen en aforismen bedacht. Maar lange uren van memoriseren en oefening waren er aan vooraf gegaan. Zijn voordracht kende een afwisseling van retorische elementen, waarbij alle faculteiten van de menselijke geest werden aangesproken. Een erudiete gedachte, een anekdote, een pastorale opmerking die de gevoelsnaar raakte - ze wisselden elkaar zorgvuldig 'getimed' af. Zijn colleges aan de universiteit, die hij op dezelfde zorgvuldige manier voorbereidde als zijn preken, werden door studenten als 'performances' ervaren. Improviseren wilde en kon hij niet.

J. streefde naar een "vertolking van het Evangelie in het taaleigen van de moderne mens" (*Eigentijdse verkondiging*, 1967). Zijn actieve interesse in de poëzie, literatuur en later de film waren uiting van een grote culturele belangstelling. Maar tegelijkertijd benutte hij deze interesse als een theol. antenne, waarmee hij peilde met welke bestaansvragen de moderne buitenkerkelijke mens zich bezig hield.

J. was als een van de initiatiefnemers betrokken bij de interkerkelijke beweging Jeugd en Evangelie (1944), die probeerde om het contact tussen jongeren uit diverse bevolkingsgroepen dat tijdens de bezetting was gegroeid te consolideren en in te zetten als medium voor de evangelisatie. Niet alleen vulde J. de kolommen van het blad Jeugd en Evangelie, ook stond hij zelf op de 'zeepkist' als evangelist.

Vanaf 1960 werkte J. bij de N.C.R.V. en kreeg hij de gelegenheid om het nieuwe massamedium televisie te verkennen op zijn mogelijkheden en begrenzingen voor de

communicatie van het Evangelie. Als hoofd van de afdeling godsdienstige programma's vervulde hij de rol van 'dagsluiters'. Een bescheiden onderdeel van zijn taak, maar J. werd ermee een vertrouwde verschijning in de Ned. huiskamer.

Als 23-jarige maakte J. zijn literaire debuut met een bundel *Poëzie en religie* (1952); er volgde een grote stroom van boeken in uiteenlopende genres. J. ontplooidde zich als dichter (*Worden als een kind*, 1954, 34e dr., 1975; *Kom haastig*, 1957, 7e dr., 1966; *Het is wat te zeggen*, 1961, 3e dr., 1964), als columnist (*Hoedjes met voetjes*, 1970; *Binnenpretjes om buitenbeentjes*, 1971), als auteur van dagboeken en meditaties (*Onder Gods hoogtezon*, 1955; *Feest op feest*, 1956; *Parade of paradijs*, 1960; *Overuren voor God*, 1964; *Geloven na kerktijd*, 1965; *Liefde doet wonderen*, 1970), als essayist (*Interview met de Tijdgeest*, 1956; *Om razend te worden*, 1969).

Zijn dissertatie *Het eeuwige leven* (1962) is een lijvige studie over het laatste artikel van het Credo. Het eeuwige leven in de voleinding omschrijft J. als 'een herstel van het ware mens-zijn en dus van de gerichtheid op God, naaste én kosmos' (*Het eeuwige leven*, 567). J. benadrukt het aardse karakter van de bijbelse toekomstbelofte: 'Het eeuwige leven is een aards leven, een lichamenlijk leven.' (557) De kritiek op de vergeestelijking van het evangelie zou een blijvend element in J.'s theologie blijven. J. vestigde zijn naam als theoloog met studies als *De humor van de bijbel* (1954) en *Eigentijdse verkondiging* (1967). Maar de nadruk lag aanvankelijk niet op het wetenschappelijk werk. Dat veranderde na 1973, toen J. werd benoemd in Kampen. Zijn docentschap markeerde een tweede, nieuwe fase in zijn werk, waarin zijn opgedane ervaring, zijn vaardigheden en zijn talenten werden geïntegreerd. Zowel zijn ervaring in de evangelisatie, als zijn schrijverschap, literaire belangstelling, wetenschappelijke kwaliteiten en kennis van de omroepwereld maakten hem voor studenten tot een aantrekkelijk docent, die van elk college een evenement wist te maken. In nauwe samenwerking met zijn Kamper collega G.Th. Rothuizen veranderde hij het vak evangelistiek in Kampen tot een breed geörienteerde cultuurtheologie. Ook doceerde hij er de massacommunicatie (*Verkondiging en massamedia*, 1971; *Baas boven buis*, 1974).

De radicaliteit waarmee J. aan zijn maatschappelijke betrokkenheid gestalte gaf (hij was een overtuigd socialist en pacifist) bezorgde hem in de Geref. Kerken veel kritiek. In sommige kerken werd hem de kansel geweigerd. Medio jaren '80 nam J. actief deel aan de kerkelijke vredesbeweging I.K.V. en verdedigde hij in het debat over het eventueel plaatsen van kernwapens in West-Europa een onverzoenlijk antimilitaristisch standpunt. Hij wilde van geen compromis weten en toonde zich een fel polemist (*Hier scheiden onze wegen*, 1983). De combinatie van woede en glimlach, strijdlust en zachtmoedigheid, die J. in zich verenigde, heeft menig tijdgenoot verbaasd.

Al bleef J. ook in deze periode van zijn leven bijbelse dagboeken (*Opklaring*, 1980, en *Verademing*, 1988), essays (*Wij zijn niet machteloos*, 1978) en preken (*Een tijd van twijfel*, 1977) publiceren, als docent en onderzoeker legde hij zich nu toch meer toe op theol. werk (*Bevrijde tijd*, 1974; *Schrale troost in magere jaren*, 1976; *Het andere in het eendere*, 1982). Ook daaraan stelde J. voor zichzelf hoge taalkundige eisen. Zijn stijl van schrijven ontmoette ook kritiek. C. Rijnsdorp verwoordde die in een recensie eens aldus: "Men kan in een betoog niet drie dingen tegelijk willen: getuigen, belezenheid tonen en taalspel bedrijven. (...) ik geloof ook dat dit er de oorzaak van is, dat Jagers grote activiteit op publicistisch gebied niet dat effect heeft dat het verdient." (*Trouw*, 26 febr. 1979).

In een studie over dood en leven, waarin J. zijn brede kennis van de literatuur, de filosofie en de theologie integreerde, verwoordde hij zijn radicale verzet tegen de dood (*De dood in zijn ware gedaante*, 1984, en *Liever langer leven*, 1984). Een verzet tegelijk ook tegen bepaalde tendenzen in de westerse cultuur, die daarmee naar J.'s mening afstevent op "een soort zelfdoding op lange termijn". In zijn afscheidscollage voerde hij een krachtig pleidooi

voor een grotere aandacht voor de rol van de verbeelding in theologie en het geloof (*De verbeelding aan het woord*, 1987, vgl. in dat zelfde jaar ook *Geloven wordt onwennig*, 1987).

De theologie die J. in zijn geschriften ontwikkelde wordt gekenmerkt door een positieve waardering voor het aardse, wereldlijke leven. "Er ligt een eeuwigheidswaarde in onze bijdrage aan de geschiedenis. Alles wordt beslist in ons aardse leven. Wij leven niet terwille van een leven hierna." (*Liever langer leven*, 179; 175) Het is God immers om de aarde te doen. J.s vertrek- en oriëntatiepunt was de mondige mens van de 20e eeuw. Tegelijk verhiel hij zich ook kritisch tot de geseclariseerde cultuur, die hij een platte eendimensionaliteit verweet. Gebrek aan verbeeldingskracht en afwending van de religie hingen naar de mening van J. samen. Zijn kritiek op de autonomie-gedachte van de verlichting was echter niet dat mensen het heft van hun bestaan teveel in eigen hand dreigen te nemen, maar dat zij dat nog niet genoeg doen. Zijn vertrouwen in techniek en wetenschap was groot en getuigde van optimisme en geloof in het kunnen van volwassen geworden mensen. "Pas onze generatie weet dat het leven in radicale zin veranderbaar is. Maar nu moeten we deze ontdekking ook uitbuiten" (*Liever langer leven*, 52). J.s overtuiging berustte op het geloof in een strijdende en hopende God, die zich niet neerlegt bij de feitelijke status quo, maar de mogelijkheden die in de schepping verborgen liggen wil realiseren.

Na zijn afscheid van de Universiteit publiceerde J. nog een boek over het Apostolicum, *Oude beelden spreken een nieuwe taal* (1990). Daarin liet hij "bij elk van de twaalf geloofsartikelen zien, hoe oude beelden een slag kunnen omdraaien naar een nieuwe betekenis". In datzelfde jaar verscheen ook de gedichtenbundel *Snoeiseizoen* (1990). Zijn schrijverschap beleefde een dramatisch slot toen hij in 1991, nadat bij hem een hersentumor was gesignaleerd, in het dagblad *Trouw* verslag deed van het ziekteproces en zijn verzet ertegen (opgenomen in: *Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens*, 1992).

G e s c h r.: Zie de bibliografie in: *Tegendraads. Opstellen aangeboden aan O.J.*, o.r.v. P.J. de Buck (e.a.), Baarn 1988, 226-233. - Voorts: *Hoe kostbaar is een kwetsbaar mens*, Baarn 1992. - *Beeldenstorm*, Baarn 1993 [aforismen, verzameld door P.J. de Buck].

L i t.: F. de Lange, *Over O.J.s theologie*. In: *Communiqué*, IX/1 (okt. 1992), 3-22. - A. Jelsma, O.J. In: *Levensber. M.N.L.*, jg. 1994-1995, 86-93. - G.J. van Klinken, *Opvattingen in de Gereformeerde kerken in Nederland over het jodendom*, Kampen 1996, reg. in v. - E. Overeem, *Prof. Herman Ridderbos en het Gereformeerd Weekblad (1945-1982)*, Kampen 1998, reg. in v.

F. DE LANGE